

Више од шест деценија званичници САД су гледали на Турску као на свог важног и лојалног савезника. Током хладног рата Вашингтон је у Турској видео нужно “југоисточно сидро” НАТО. Када је хладни рат завршен, многи чланови америчке спољнополитичке заједнице инсистирали су на томе да је Турска постала још важнији партнер америчке безбедности него што је била раније. Пол Волфовиц, који ће за време председника Џорџа Буша постати заменик секретара одбране, један је од проминентних експерата који су тврдили да у интернационалном систему постоји много кључних стубова моћи, и да се Турска налази високо на листи тих стубова. Протурски аналитичари су сматрали да у постхладноратовском окружењу Турска није само “југоисточно сидро” НАТО, она је такође мост између Средњег истока и Европе, драгоцен цев за Запад, она врши секуларни утицај на муслимански свет и то посебно на оне републике у централној Азији које су настале након распада Совјетског Савеза.

Али током последњих седам или осам година турска спољна политика је почела да узнемирава администрацију САД и чланове спољнополитичке заједнице. Америчко-турски односи су почели да се хладе и вероватно је да ће се погоршавати и даље.

Први ударац односима десио се почетком 2003. године када су САД тражиле дозволу од Турске за отварање северног фронта на турској територији за сукоб у Ираку. Да би дали дозволу за ту операцију, турски лидери су за узврат тражили велику суму (30 милијарди долара). Чак и да је Вашингтон прихватио ту уцену, није сасвим јасно да ли би се Анкара придржавала тог договора. То је била лоша срећа Бушове администрације са исламистичком владом Партије правде и развоја (АКП) која је на изборима новембра 2002. године победила традиционалну кемалистичку секуларну партију. Та влада није била вољна да подржи САД и њен рат против муслиманских земаља.

Вашингтон, такође, није могао да рачуна да ће добити подршку секуларне турске војске за ту авантуру, што је изазвало огорченост америчких војних лидера који су се жалили на незахвалност америчког савезника. Турски војни командири су били забринuti, колико и цивилни политичари, због последица које ће произвести стратегија свргавања Садама Хусеина. По њиховом мишљењу, такав корак би могао погоршати проблеме с Курдима у Ираку, као што се десило током Заливског рата, и након увођења зоне забране лета раних деведесетих година. Сврगाвање Садама, како су веровали, фатално би ослабило владу у Багдаду и исто тако то би омогућило курдским сецесионистичким снагама у северном Ираку да добију на снази.

То није безначајно питање за Турску. Око 20 одсто курдске популације Средњег истока пребива у Ираку, али пуних 50 одсто живи у југоисточној Турској, и стално се налазе у стању ниске побуњености под утицајем марксистичке Курдистанске партије радника. Свака емергенција курдског политичког етницитета у северном Ираку сматра се и види као потенцијална претња јединству турске државе.

Јаз између Турске и САД поводом Ирака након свргавања Садама претворио се у провалију. Турски лидери су видели да расте утицај Ирана у Ираку, утицај који се манифестовао у техранској вези са шиитском владом министра Ноурија ал-Маликија, развој који никога не радује у Турској. Још горе, са тачке гледишта Анкаре, постоји разметљива де факто независност ирачких Курда. По турским, војним и политичким лидерима, тај нежељени развој догађаја био је производ кратковиде политике САД.

Да би ствари биле горе, PKK побуна, која је опала након хапшења лидера организације Абдулаха Окалана 1999. године, поново је планула када су ирачки Курди консолидовали де факто независност. PKK борци су користили курдску територију у Ираку као светилиште са којег су организовали нападе у Турској. Анкара се жалила Вашингтону због тога. Коначно, турска влада је под утицајем војске упозорила Вашингтон 2007. године да ће напасти северни Ирак како би очистила PKK побуњенике. САД званичници су захтевали посредовање између Анкаре и курдске (курдистанске) регионалне владе, уочавајући да би дугорочни НАТО савезник и најпроамеричкија фракција у Ираку могли да зарате једни с другима. Вашингтон је коначно успео да наговори турску војску да смањи простор њене интервенције и извршио притисак на курдски режим да избегне директну конфронтацију са турским снагама. Али ни једна страна није била задовољна договором, и Турска је наставила да се меша претећи новим офанзивама.

У најмању руку, позиција Анкаре се искомпликовала мисијом Вашингтона у Ираку и администрација САД је била разумљиво несрећна. Упозорења турске војске да неће дозволити да ирачки град Кирук падне под јурисдикцију курдске регионалне владе су се поновила. И то је такође био растући извор тензија. Са вашингтонске тачке гледишта, понашање Турске као савезника, према ирачкој политици, није било за поштовање. Са Анкарине тачке гледишта, политика САД према Ираку је трапава, глупава и таква да поткопава турске интересе. Тај спор је био катализатор, и то главни катализатор, уочљивог погоршавања турско-америчких односа.

Али спољнополитички узроци растућег отуђења леже дубље. Анкара је намерно

ослабила своје везе с традиционалним НАТО савезницима, укључујући и САД, и ставила већи нагласак на појачавање и побољшавање својих веза са муслиманским светом, и то посебно с арапским нацијама. Влада министра Ердогана се није само дистанцирала од вашингтонске дивље и непопуларне политике према Ираку, кључно питање се односило на то како се поставити према Ирану. Анкара наставља да опонира стратегији САД увођењем мултилатералних економских санкција Техерану због покушаја владе да направи нуклеарну бомбу.

Оваква позиција доводи Турску у исти табор с Кином и Русијом у вези са Ираном, што је конзистентно Анкарином приближавању Москви. Турска блиско сарађује са Русијом око енергетских питања. Најзначајније је то да турска влада није следила америчку реакцију беса усмерену према Русији током рата 2008. године у Грузији. Турска такође није подржала намеру Вашингтона да на листу чланова НАТО стави Грузију и Украјину – потез који Москва тумачи као непријатељски својим интересима.

Ако је Вашингтон несрећан због успостављања пријатељских односа Турске и Русије, још више је узнемирен због нарастајућег анимозитета између Турске и Израела. Анкарина отворена критика израелске војне офанзиве на Газу прошле године је највидљивији знак погоршавања турско-израелских односа. Али тешко да је једини. Ти односи су достигли најнижу тачку ове године, када је изасланик министра спољних послова Израела понизио турског амбасадора понудивши му да седне на каучу ниже од домаћина, чинећи да турски амбасадор изгледа као школски дечак који чека да га неко изгрди. Погоршавање односа између Турске и Израела се одразило на погоршавање односа Турске и САД. Вашингтон је дубоко несрећан јер Анкара постаје непријатељски расположена према најомиљенијем америчком савезнику у региону.

Последњи ударац на америчко-турске односе се десио последњег месеца када је Комитет за спољнополитичке послове изгласао усвајање резолуције којом се осуђује геноцид над Јерменима који се десио током последњих година постојања Отоманске империје. Претходне резолуције су увек умирале у комитету. Реакција на ово у Турској је била фуриозна, а Анкара је након неколико недеља опозвала америчког амбасадора.

Иако конгресни лидери, па чак и турски теже пријатељству, и мада у америчкој војсци почињу да имају “другу мисао” о поузданости политичког и безбедносног партнерства са Анкаром, администрација Обаме, ипак, још увек није одустала од успостављања ближих веза са Турском. То неће бити лак задатак. Спољнополитичке разлике између Вашингтона и Анкаре су сада бројне и дубоке. Идући даље, САД ће вероватно имати пољуљане односе, у најбољем случају, наслоњене на тај стуб моћи.

Испадане

Пише: Тед Гален Карпентер
четвртак, 29 април 2010 16:49

(Превод **Лорна Штрбац**)